

Kleinschalige groepen binnen de jeugdhulp: een eerste verkenning

Karin S. Nijhof · Lydia Laninga-Wijnen · Eva Mulder ·
Lieke van Domburgh · Arne Popma · Carolien Konijn

Samenvatting

In Nederland werden in 2018 bijna 43.000 jongeren onder de 18 jaar uit huis geplaatst (CBS, 2019). Hiervan kwamen ongeveer 18.000 jongeren in de residentiële jeugdhulp terecht, doorgaans op grotere leefgroepen van acht tot tien jongeren. Er is echter toenemende maatschappelijke aandacht voor het ontwikkelen van *kleinschalige groepen*. Kleinschalige groepen kenmerken zich door maximaal 4 jongeren met een beperkt aantal professionals en kennen hierdoor meer mogelijkheden om een goed en veilig pedagogisch basisklimaat te bieden dat aansluit bij de complexe problematiek die kenmerkend is voor uithuisgeplaatste jongeren. De huidige studie verkent de eerste ervaringen van jongeren en professionals met kleinschalige groepen binnen de residentiële jeugdhulp. Via interviews met jongeren ($n=9$) en professionals ($n=11$) en leefklimaatonderzoek ($n=754$) bij twee instellingen voor residentiële jeugdhulp ($n=6$ kleinschalige groepen) wordt verkend hoe het is om op een kleinschalige groep te

dr. K.S. Nijhof (✉) · dr. mr. L. van Domburgh
Pluryn, Industrieweg 50, 6541 TW Nijmegen, Nederland
e-mail: knijhof@pluryn.nl

dr. K.S. Nijhof
Behavioural Science Institute, Developmental Psychopathology, Radboud Universiteit, Nijmegen,
Nederland

dr. L. Laninga-Wijnen · drs. C. Konijn
Spirit Jeugdhulp, Amsterdam, Nederland

dr. L. Laninga-Wijnen
Interdisciplinary Social Science, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland
Sociology, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

dr. E. Mulder · dr. mr. L. van Domburgh · prof. dr. A. Popma
Academische Werkplaats Risicojeugd, Amsterdam, Nederland

locatie VUmc, afdeling Kinder- en jeugdpsychiatrie, Amsterdam UMC, Amsterdam, Nederland

prof. dr. A. Popma
De Bascule, Amsterdam, Nederland

wonen en te werken, en wat potentieel werkzame elementen en knelpunten zijn. De resultaten laten zien dat kleinschalige groepen een veelbelovende vorm van zorg lijken te zijn met betere mogelijkheden om een veilig en goed pedagogisch basisklimaat te bieden. In vergelijking met grotere residentiële groepen komen enkele potentieel werkzame elementen naar voren: 1) er is meer ruimte voor het opbouwen van een vertrouwensband tussen professionals en jongeren en tussen jongeren onderling, 2) de afstemming tussen professionals en met jongeren verloopt beter en soepeler, 3) jongeren en professionals ervaren meer veiligheid en rust op de groep, 4) er zijn meer mogelijkheden tot normaliseren, en 5) er is sprake van een positiever leefklimaat. Desondanks ervaren de instellingen spanning tussen enerzijds het streven naar zo min mogelijk professionals op de groep en anderzijds de haalbaarheid, kwetsbaarheid en betaalbaarheid van kleinschalige groepen.

Trefwoorden

residentiële jeugdhulp · kleinschalige groepen · potentieel werkzame elementen en knelpunten

Small groups in youth care: an exploratory study

Abstract

In the Netherlands in 2018, almost 43,000 children and adolescents aged under 18 were removed from their parental homes (Statistics Netherlands, 2019). Around 18,000 of these young people ended up in residential children's homes, usually living in relatively large groups of eight to ten children. However, there is increasing societal interest in developing *small groups*. Small groups are groups of at most four youngsters and a limited number of professionals. This means there are more possibilities for providing a sound, safe basic pedagogical climate that is appropriate for the complex problems that children removed from the parental home typically have. The current study explores the initial experiences of young people and professionals with small groups in residential youth care. Interviews with young people ($n=9$) and professionals ($n=11$) plus a quality-of-life survey ($n=754$) at two institutions for residential youth care ($n=6$ small groups) were used to investigate what it is like to live or work in a small-scale group and to identify potential workable elements and problem areas. The results show that small groups appear to be a promising form of care, offering more possibilities for a safe and sound basic pedagogical climate. Several potential workable elements were identified when compared with larger residential groups: 1) there is more space for building trust between the professionals and the young people, and among the young people themselves; 2) coordination among the professionals and between the professionals and the young people is better and smoother; 3) the youngsters and the professionals experience the group as safer and calmer; 4) there are more possibilities for creating normality; and 5) the environment is more positive. Even so, the in-

stitutions experience tension between on the one hand the aim of limiting the number of professionals in the groups and on the other hand the feasibility, vulnerability and affordability of these small groups.

Keywords

residential youth care · small groups · potential workable elements and problems

---

Inleiding

In 2015 is in Nederland de specialistische zorg voor jeugd overgeheveld naar de gemeenten en is een nieuwe Jeugdwet van kracht gegaan, met als hoofddoel: het bieden van tijdige hulp, dicht bij huis en op maat. Een eerste evaluatie van deze wet in 2018 toonde aan dat verscheidene punten extra aandacht en ontwikkeling behoeven om de transformatie naar een effectiever jeugdstelsel daadwerkelijk te realiseren. Een van deze speerpunten, opgenomen in het programma ‘Zorg voor de Jeugd’ (Ministerie van VWS 2018), betreft uithuisgeplaatste jongeren en onderstreept het belang van ‘zo veel als mogelijk thuis of kleinschalig en gezinsgericht wonen, waar mogelijk binnen het eigen netwerk’. Daarnaast wordt in het recente actieplan ‘De best passende zorg voor kwetsbare jongeren’ (BGZJ 2019) gesproken over het toenemende belang van een individuele, integrale, specialistische aanpak van jeugdigen, die berust op maatwerk, met veel aandacht, contact en zorg. De (verdere) ontwikkeling van kleinschalige groepen is een prominent onderdeel daarvan. In dit actieplan wordt tevens een aanzet gegeven tot definiëring van *kleinschalige groepen*, te weten: ‘een kleinschalig verblijf voor maximaal zes – maar bij voorkeur vier – jongeren met een beperkt aantal hulpverleners in een zo open mogelijke setting’ (BGZJ 2019, pag. 34). Er is echter nog niet onderzocht of jeugdhulp in kleinere groepen tot betere zorg leidt voor jongeren met ernstige gedragsproblemen. Wel zijn er aanwijzingen dat een geringe groepsgrootte een werkzame factor is binnen de residentiële jeugdhulp (Berridge 2002; Harder et al. 2006). Een aantal instellingen in Nederland heeft inmiddels ervaring met het ontwikkelen en uitvoeren van kleinschalige groepen. In dit artikel worden deze eerste ervaringen met kleinschalige groepen binnen de residentiële jeugdhulp van twee instellingen samengevat en worden aanbevelingen voor verdere doorontwikkeling gedaan.

Jongeren in residentiële jeugdhulp

In Nederland ontvingen in 2018 circa 43.000 jongeren tot achttien jaar ‘jeugdhulp met verblijf’, waarvan zo’n 18.000 jongeren in de residentiële jeugdhulp terechtkwamen (CBS 2019). Het gaat hier om jongeren met complexe persoonlijke problematiek, veelal gecombineerd met problemen binnen het gezinssysteem, zoals een gecompliceerde ouder-kindrelatie en psychische en/of verslavingsproble-

matiek bij ouders (o.a. Dresen et al. 2017; Jeugdzorg Nederland 2017; Konijn en Steege 2013; Vermaes en Nijhof 2014). Tussen de 60–98% van de jongeren heeft (chronische) traumatische gebeurtenissen meegemaakt als mishandeling, verwaarlozing en geweld (Collin-Vézina et al. 2011; Leenarts 2015). Deze gebeurtenissen hebben ingrijpende gevolgen voor de ontwikkeling van de jongere en zijn gerelateerd aan diverse psychische, gedrags- en hechtingsproblemen (Afari et al. 2014; Beauchaine en Thayer 2015; Carr et al. 2013; Collin-Vézina et al. 2011; De Baat en Berger 2018; Cyr et al. 2010; Welfare en Hollin 2012). De toenemende maatschappelijke aandacht voor kleinschalige groepen is gebaseerd op de gedachte dat deze een meer relatie- en ontwikkelingsgericht klimaat bieden dan grote leefgroepen en daarmee beter aansluiten op de complexe en heterogene problematiek die kenmerkend is voor jongeren in residentiële instellingen (Bastiaanssen et al. 2019).

Pedagogisch basisklimaat

Gezien de hoge mate van traumatisering bij jongeren die in de jeugdhulp verblijven, wordt binnen residentiële instellingen steeds vaker ingezet op een traumasensitieve opvoeding (Coppens en Kregten 2018; De Baat en Berger 2018), waarin veiligheid de basis vormt van een goed pedagogisch klimaat. Hierbij gaat het niet alleen om ‘veiligheid bieden, maar ook veiligheid ervaren’ (De Baat en Berger 2018). Door rust en veiligheid krijgt een jeugdige de ruimte om nieuw vertrouwen en veerkracht te ontwikkelen en een betere relatie aan te gaan met zijn of haar behandelaar of begeleider, wat een essentiële voedingsbodemp is voor positieve uitkomsten van behandeling. Immers, jongeren zijn in staat te herstellen door hun een emotioneel beschikbare hechtingsfiguur te bieden (Bartelink en De Baat, 2013; Boris en Zeanah 2005; Juffer, 2010), die sensitief, responsief, voorspelbaar en stabiel is (o.a. Coppens en Kregten, 2018; Bakermans-Kranenburg et al. 2003; Meins 2013; Jongepier et al. 2010; Struik 2013). Factoren als werkklimaat, werkdruk, aanwezigheid op de groep, mate van aandacht hebben voor de jongere, jongeren betrekken bij beslissingen en de onderlinge relaties en sfeer op de groep, hangen samen met het al dan niet vormgeven van een goed en veilig pedagogisch basisklimaat (Jongepier et al. 2010; Miert et al. 2015).

Reguliere jeugdhulp

Het creëren van een veilig en goed pedagogisch basisklimaat is een grote uitdaging binnen behandelgroepen waar acht of meer jongeren verblijven. Ten eerste is er sprake van een relatief groot team van medewerkers dat verantwoordelijk is voor de diensten, waardoor er voor jongeren weinig stabiliteit is wat betreft opvoeders. Een grote diversiteit aan opvoeders maakt het lastiger om goede behandelrelaties met jongeren aan te gaan.

Ten tweede blijkt dat professionals op reguliere behandelgroepen een grote werk- en regeldruk ervaren (Prismant 2018), waardoor ze een verhoogd risico lopen

op chronische stress- en burn-outklachten (Finkelstein et al. 2004; Nijman et al. 2005; Maslach et al. 2001; Richards et al. 2010; Weitkamp et al. 2014). Hierdoor neemt de kans op repressief gedrag toe (Valk 2019), wat weer zorgt voor gevoelens van onveiligheid en een verhoogd risico op uitval. Uitval van professionals heeft als gevolg dat jongeren minder mogelijkheden hebben om positieve behandelrelaties op te bouwen. Er ontstaat een vicieuze cirkel.

Ten derde worden jongeren zelf veelvuldig door- en overgeplaatst, bijvoorbeeld omdat zij vanwege hun gedrag lastig te plaatsen of te hanteren zijn. Dit bemoeilijkt het opbouwen van relaties met hulpverleners en ook met andere jongeren op een groep, en de behandelvoortgang.

Tot slot maakt de grootte van de groepen dat er minder ruimte is voor zorg op maat en een individuele benadering. Om op grote groepen de orde en rust te handhaven wordt vaak gekozen voor één algemene aanpak en veel regels (zgn. groepsbenadering), waardoor individuele doelen, behoeften, kansen, talenten en uitdagingen soms onvoldoende aandacht krijgen of benut worden, met als resultaat meer voortijdige beëindigingen en overplaatsingen van jongeren dan gewenst (Steege et al. 2016).

Kleinschalige groepen

Om tegemoet te komen aan de complexe problematiek van jongeren en de knelpunten in de huidige residentiële jeugdhulp is binnen enkele instellingen gestart met het aanbieden van een alternatieve vorm van zorg: kleinschalige groepen. Er wordt gedacht dat kleinschalige voorzieningen meer mogelijkheden bieden om te zorgen voor een veilige leefomgeving en maatwerk, omdat er sprake is van een kleine groeps grootte (maximaal 4 jongeren) en stabiliteit qua opvoeders (Bailey 2002). De teams bestaan uit een beperkt aantal opvoeders van drie à vier per team. Deze medewerkers draaien langere diensten dan op reguliere groepen, variërend van 24 tot 72 uren per week om meer continuïteit in hun relatie met de jongeren te bieden. Door meer tijd en ruimte voor ‘aandachtige nabijheid’ (presentie; Baart 2014), door de jeugdige als individu met eigen gedachten en gevoelens te beschouwen en door te kijken vanuit het oogpunt van de jeugdige (‘mind-mindedness’; Meins 2013), kan de medewerker sensitief aansluiten bij diens individuele behoeften en een veilig leefklimaat bieden. Ook is een kleinere groep overzichtelijker voor de medewerker, wat bijdraagt aan de veiligheid en onderlinge verhoudingen, en waardoor er meer rust op de groep kan zijn. Daarnaast kan er beter een behandelrelatie met professionals en een relatie met andere jongeren op de groep opgebouwd worden (Roest et al. 2016; VNG 2018).

De kleinschaligheid draagt tevens bij aan het normaliseren (Thomson et al. 2005; Ward 2004), omdat er een huiselijker sfeer op de groep is. Als er continuïteit en rust in het leven van jongeren zijn, hebben ze meer mogelijkheden om hun schoolloopbaan (opnieuw) op te pakken (VNG 2018). Onderwijs draagt ook bij aan het normaliseren en aan het vergroten van weerbaarheid, zelfvertrou-

wen (Boendermaker et al. 2013) en het succesvol participeren in de maatschappij (Lange et al. 2011).

Ten slotte is er met minder jongeren en meer stabiliteit qua opvoeders meer gelegenheid om ouders en het netwerk van de jongere intensief te betrekken bij het opgroeien en bij de behandeling, wat een voorwaarde is voor een positieve, zelfstandige deelname aan het maatschappelijk leven (VNG 2018).

Huidige studie

Kleinschalige groepen in de jeugdhulp vormen een relatief nieuw aanbod. Ondanks dat ze verschillende voordelen voor de jongeren lijken te hebben als het gaat om veiligheid en een goed pedagogisch basisklimaat, is onduidelijk hoe deze kleinschalige groepen het best vormgegeven kunnen worden wat betreft bijvoorbeeld groeps grootte, samenstelling van het team en samenstelling van de groep. Om

Tabel 1 Kenmerken van de jongeren en hun hulpverleningstrajecten ($N=29$)

kenmerken	aantal	percentage
leeftijd ($M=14,7$, $SD=2,49$, variatie 8,31–17,86)		
– 6–12 jaar	8	28%
– 12–14 jaar	2	7%
– 14–16 jaar	10	35%
– 16–18 jaar	9	31%
seks		
– jongens	20	69%
– meisjes	9	31%
juridische maatregel		
– geen/vrijwillig	10	35%
– ots	12	41%
– voogdij	7	24%
– voorwaardelijke machtiging ‘gesloten plaatsing’	7	24%
status hulpverleningstrajecten		
– afgesloten ($M=7,3$ maanden, $SD=5,10$, variatie 1,22–15,64)	6	21%
– lopend ($M=14,7$ maanden, $SD=7,88$, variatie 4,62–27,29)	23	79%
verblijfsduur medio april 2019		
– 4–6 maanden	6	21%
– 6–12 maanden	10	35%
– 12–18 maanden	5	17%
– 18–24 maanden	4	14%
– 24–28 maanden	4	14%
aantal plaatsingen vóór kleinschalige voorziening (gem, 5,2, $SD=3,53$, variatie 1–14)		
– 1 t/m 3	12	41%
– 4 t/m 7	9	31%
– 8 t/m 14	8	28%

Tabel 2 Problematiek van de jeugdigen en gezinnen ($N=29$)

problematiek jongeren en hun gezinnen	percentage
externaliserende problemen	100%
– vnl. agressief, opstandig	71%
– vnl. hyperactief, concentratieproblemen	36%
– t-score BPM/CBCL >63	54%
internaliserende problemen	88%
– vnl. angstig	45%
– vnl. depressief	48%
– automutilatie	21%
– t-score BPM/CBCL >63	46%
problemen op school	83%
– vnl. gedrags- en motivatieproblemen	68%
– vnl. leer- en concentratieproblemen	42%
licht verstandelijke beperking	15%
problemen als gevolg van middelengebruik	60%
gezinsproblemen	100%
– problemen in de ouder-kindrelatie	100%
– verwaarlozing, misbruik, traumatische ervaringen	78%
problemen thuis én op school	80%

deze reden beschrijven we in deze studie de eerste ervaringen met de vormgeving van zes kleinschalige groepen bij twee instellingen voor specialistische jeugdhulp, waarbij ingegaan zal worden op hoe het is om er als jongere te wonen en als professional te werken, en op potentieel werkzame elementen en knelpunten. Om hier zicht op te krijgen is op meerdere manieren informatie verzameld ('multi-method') van verschillende informanten ('multi-informant'). De kenmerken van de jongeren in de zes kleinschalige groepen zijn weergegeven in tab. 1 en 2.

Methode

Respondenten

Er zijn interviews afgenomen met drie coördinatoren (67% vrouw), acht medewerkers (38% vrouw) en negen jongeren (44% meisjes) van zes kleinschalige groepen binnen twee instellingen voor residentiële jeugdhulp. Van elke kleinschalige groep is ten minste één medewerker geïnterviewd, bij twee groepen hebben twee medewerkers deelgenomen. Alle jongeren zijn benaderd, en deelname was afhankelijk van motivatie en aanwezigheid op de groep. Daarnaast is in de deelnemende instellingen in de periode 2014 tot 2019 meerdere malen een leefklimaatvragenlijst afgenomen onder jongeren uit gesloten, open en kleinschalige groepen ($n=754$, 49% meisjes). Om voldoende jongeren in kleinschalige voorzieningen mee te

kunnen nemen, zijn leefklimaatdata van meerdere jaren samengevoegd. Enkele jongeren participeerden meerdere keren in het leefklimaatonderzoek.

Procedure en meetinstrumenten

Interviews Er zijn semigestructureerde interviews bij coördinatoren, medewerkers en jongeren afgenomen. De interviews sluiten aan bij factoren die samenhangen met de vormgeving van een goed en veilig pedagogisch basisklimaat, namelijk werkklimaat, werkdruk, aanwezigheid op de groep, mate van aandacht hebben voor de jongere, jongeren betrekken bij beslissingen, en de onderlinge relaties en sfeer op de groep. De interviews met de professionals en coördinatoren hadden een verkennend en beschrijvend karakter, en bevatten daarom voornamelijk open vragen over de volgende onderwerpen: voorgaande werkervaring, samenstelling van het team, werktijden, werkklimaat en werkdruk, recente ervaringen met cliënten, voor- en nadelen voor de jongeren van het leven in een kleinschalige groep, knelpunten en mogelijke oplossingen. De interviews met de jongeren omvatten de volgende onderwerpen: ervaringen met jeugdhulp en specifiek met kleinschalige groepen, relaties met de professionals, contact met de andere jongeren op de groep en pedagogisch leefklimaat. De gesprekken met professionals duurden gemiddeld anderhalf uur en met jongeren gemiddeld een uur. Aan alle jongeren, en bij jonger dan zestien jaar ook de ouders/gezaghebbenden, is schriftelijk toestemming gevraagd voor deelname aan het interview. De topiclijsten zijn op te vragen bij de eerste auteur.

Vragenlijsten Jongeren uit open, gesloten en kleinschalige groepen vulden de PGCi (Roest et al. 2016) in. Deze lijst bevat 36 items met vier schalen: (1) ‘Steun’ – responsiviteit van de medewerker, (2) ‘Groei’ – leren en zingeving, (3) ‘Repressiviteit’ en gebrek aan structuur, (4) ‘Sfeer’ tussen jongeren onderling. De vragen werden beantwoord op een schaal van ‘1’ helemaal niet van toepassing tot ‘5’ helemaal wel van toepassing. De interne consistentie van deze schalen was voldoende tot goed (Helm et al. 2014).

Analyses

De interviews zijn verbatim uitgeschreven, voor akkoord voorgelegd aan de geïnterviewden, opgedeeld in tekstfragmenten en gecodeerd volgens een open coderingsstelsel. De gecodeerde fragmenten die samenhang vertoonden, zijn in categorieën ingedeeld. Vervolgens is gekeken naar de samenhang tussen de categorieën, om tot hoofdthema's te komen. Bij de professionals waren de hoofdthema's en bijbehorende categorieën de volgende: kenmerken van het team (diversiteit, hechtheid, afstemming), het werkklimaat (werkdruk, thuisgevoel), kwaliteiten medewerker (doorzettingsvermogen, consequent, flexibel), relatie medewerker-jongere (hart voor jongeren, vertrouwensband), kenmerken van het leefklimaat (warm, vei-

lig, rustig) en de gewenste doelgroep van kleinschalige groepen (hevige agressie als uitdaging). Bij de jongeren waren dit: leefklimaat (rust, warmte en regels), relatie met begeleiders (betrokkenheid, doorpakken) en de relatie met andere jongeren (veiligheid, vertrouwen).

Met een univariate variantieanalyse met post-hoc-test en Bonferroni-correctie zijn verschillen in het leefklimaat onderzocht tussen open, gesloten en kleinschalige groepen. Uit voor-analyses van de vragenlijst Leefklimaat kwam naar voren dat bij één kleinschalige groep een meting in 2018 beschouwd kan worden als negatieve uitschieter. Eén jongere was op dat moment niet op zijn/haar plek en dermate agressief dat de andere jongeren zich onveilig voelden. Omdat binnen een kleine onderzoeksgroep één uitschieter een grote invloed kan hebben, is deze meting eruit gehaald. Overigens zijn de resultaten mét deze uitschieter vrijwel hetzelfde, behalve dat de sfeer in de kleinschalige groepen niet significant beter was dan in open behandelgroepen (wel significant verschillend ten opzichte van gesloten groepen).

Resultaten

Kenmerken van het team en werkklimaat

Uit de interviews bleek dat beide instellingen maximaal vier jongeren op een groep hadden met drie à vier vaste begeleiders. Voorwaarde voor aanstelling was een persoonlijke assessment, met name gericht op stressbestendigheid en mogelijkheden tot nauwe samenwerking met jongeren én teamgenoten. De diensten varieerden van 24 tot 72 uren, waarbij de keuze voor de duur van de diensten werd bepaald door het team zelf. Jongeren ervoerden deze langere diensten als prettig (zie Leefklimaat), maar voor personeelswerving was dit een lastig element. Juist jonge, beginnende professionals hebben veelal tijd en ruimte om lange diensten te draaien, omdat zij meestal nog geen eigen gezin hebben. Uit de ervaringen van de instellingen bleek echter dat met een team van alleen relatief onervaren professionals, ondanks intensieve coaching, onvoldoende goede kwaliteit hulp kon worden geboden. De problematiek van de jongeren was zodanig complex dat ervaring bij medewerkers noodzakelijk is. Een coördinator: *‘Je verwacht veel van de begeleiders. De problematiek van de jongeren vraagt om “achter gedrag te kunnen kijken” en tegelijkertijd wil je dat de jongeren “zo gewoon mogelijk” wonen en opgroeien. Dat is voor beginnende professionals een ingewikkelde opdracht.’* Veel ervaren medewerkers hebben vaak zelf een gezin met jonge kinderen, waarmee de vereiste langdurige inzet in kleinschalige groepen lastig te combineren valt. In de praktijk bleek een combinatie van jongere en wat oudere, ervarener medewerkers (zonder kinderen of van wie de kinderen al uit huis zijn) goed te werken. Maar het was – en blijft – een uitdaging om personeel te vinden voor een evenwichtig samengesteld team.

Alle medewerkers gaven aan dat hun team divers was, onder andere qua werkervaring, culturele achtergrond, leeftijd en karakter. Deze diversiteit zorgde ervoor

dat het soms een uitdaging was om goed af te stemmen en samen op één lijn te komen; hiervoor was het nodig om met elkaar in gesprek te blijven. Tegelijkertijd zijn onderlinge verschillen waardevol; op deze manier kunnen medewerkers elkaar aanvullen en hebben ze persoonlijk wat te bieden aan de jongeren. Daarnaast gaf het merendeel van de medewerkers aan onderling een hechte band te hebben en dat dit een voorwaarde is om dit werk vol te houden. Het is belangrijk om te vertrouwen op elkaars expertise en werkwijze, en een goede match tussen medewerkers onderling zorgt voor een onmisbaar sociaal vangnet binnen deze veeleisende baan. Daarom is aandacht voor teambuilding, formeel en informeel, noodzakelijk.

In vijf van de zeven gesprekken met begeleiders kwam de ervaren werkdruk aan de orde, die allereerst veroorzaakt wordt door de problematiek (fysiek en verbaal geweld) van de jongeren. Dit maakt hun functie tot *'topsport die doorzettingsvermogen en een sterke ruggengraat vereist'*. Als professional moet je goed kunnen structureren, duidelijke grenzen aangeven, consequent zijn en een zekere nuchterheid hebben (*'de dingen die jongeren tegen je zeggen of doen makkelijk van je af kunnen laten glijden'*) en – zoals al eerder aangegeven – 'achter het gedrag' van de jongeren kunnen kijken. De diensten op kleinschalige groepen zijn langer dan op reguliere groepen, wat daarnaast flexibiliteit en uithoudingsvermogen vereist. Bij beide instellingen was er spanning tussen enerzijds het streven om zo min mogelijk begeleiders (gezichten) op de groep te laten werken en anderzijds de haalbaarheid, kwetsbaarheid en betaalbaarheid daarvan.

De doelgroep

Een categoriale insteek – dat wil zeggen: indeling van de jongeren op basis van geslacht, leeftijd en problematiek – bij de kleinschalige voorzieningen bleek in de praktijk problematisch voor de groepsdynamiek. De jongeren bevestigden elkaar al snel in hetzelfde problematische gedrag en trokken elkaar mee in negatieve situaties. Inmiddels zijn de kleinschalige groepen in deelnemende instellingen divers samengesteld en worden er jeugdigen met verschillende vormen van problematiek bij elkaar geplaatst. De coördinatoren gaven aan dat een combinatie van jongeren met verschillende problemen maakt dat een individuele en verschillende benadering makkelijker wordt geaccepteerd door de jongeren, er minder sprake is van heftige incidenten en meer ruimte om van elkaar te leren. De doelgroep betreft jeugdigen die niet thuis kunnen wonen en niet terecht kunnen of geplaatst willen worden in een pleeggezin of gezinshuis. Ernstig agressief gedrag vormt in de praktijk een belemmering, maar is eerder een factor om rekening mee te houden bij de matching dan een contra-indicatie. De agressieve jongere in het onderzoek (zie Methode) was misplaatst in de ene kleinschalige groep, maar woont nu reeds enige tijd zonder grote problemen op een andere kleinschalige groep.

Tabel 3 Gemiddelden en standaarddeviaties op Leefklimaatvragenlijst ($N=754$)

	open leefgroepen ($n=523$)	gesloten instellingen ($n=159$)	kleinschalige groepen ($n=48$)
	M (SD)	M (SD)	M (SD)
ondersteuning	3,59 (0,80) ^a	3,42 (0,86) ^b	3,86 (0,87) ^c
groei groep	3,44 (0,98) ^a	3,20 (1,06) ^b	3,81 (0,88) ^c
repressie	2,95 (0,71) ^a	3,35 (0,72) ^b	2,85 (0,72) ^a
sfeer	3,30 (0,86) ^a	3,02 (0,88) ^b	3,58 (0,85) ^c

Noot Verschillende superscripts indiceren significante verschillen. De n verschilt per schaal; gerapporteerde n is minimale n waar informatie over is

Kenmerken van het leefklimaat

Uit de analyse van de leefklimaatvragenlijsten kwam naar voren dat kleinschalige groepen in vergelijking met grotere behandelgroepen significant hoger scoorden op de ondersteuning die jongeren ervaren van medewerkers, op de groei en ontwikkeling die zij doormaken en op de sfeer (tab. 3). Deze bevindingen corresponderen met die uit de interviews. Professionals beschreven het leefklimaat als warm, veilig en rustig. Er is meer overzicht, en jongeren kunnen werken aan doelen en leren, in plaats van overleven. De meeste jongeren beschreven het leefklimaat eveneens als warm en rustig (7 van de 9 interviews), maar twee jongeren vertelden dat ze zich weleens onveilig voelden doordat er een jongere met ernstige agressieproblematiek had gewoond; en juist in zo'n kleine groep kan een zeer agressieve jongere een flinke stempel op de sfeer drukken.

Steevast werd bij het leefklimaat beschreven dat er getracht wordt een thuisgevoel te creëren. Een professional: *'We willen een huis zijn met onvoorwaardelijke liefde, waar jongeren mogen zijn wie ze zijn.'* Ook de jongeren omschreven hun kleinschalige groep eerder als 'huis' dan als groep. Een jongere: *'Het is een woning waar je woont, geen verblijfplek of tussenstop.'* Eén jongere benadrukte wel dat hij zich nooit ergens thuis zal voelen, wat voor groep het ook is. Het wonen in een kleinschalige groep voelde ook als normaler voor jongeren. Zo konden ze met een normale auto en slechts één begeleider samen naar de stad, in plaats van met een busje en een grote groep jongeren en begeleiders, wat de nodige aandacht van andere mensen trok.

Alle jongeren hadden ervaring met het wonen op een reguliere groep. Op één jongere na gaven ze allemaal aan dat zij de regels op kleinschalige groepen als minder strikt ervaren. Ze hadden meer vrijheden vergeleken met andere groepen en vonden dit prettig, hoewel sommigen aangaven dat het met de duidelijke structuur op grotere groepen ook wel goed geregeld was. Eén jongere ervoer wel striktere regels op de kleinschalige groepen en had er moeite mee dat de regels leeftijdsgebonden waren. Hij zou liever zien dat op basis van goed gedrag bepaalde privileges verdiend konden worden.

Relatie jongeren en medewerkers

Vrijwel alle geïnterviewde jongeren beschreven hun begeleiding als betrokken en zorgzaam; de professionals hebben veel voor de jongeren over, en de jongeren kunnen op hen bouwen. Een positief punt van een klein aantal medewerkers op een kleinere groep is dat jongeren eerder een vertrouwensband met hen aan kunnen gaan. Begeleiders zijn beter op de hoogte van wat er bij hen speelt. Omgekeerd gaven enkele jongeren aan dat zij zelf ook meer persoonlijke dingen over medewerkers weten, wat wederzijds vertrouwen schept. Een jongere legt uit: *‘Op grotere groepen zijn er veel leiding, en veel invallers. Deze mensen moet je allemaal maar vertrouwen. Voor hen is het een dienst, maar ze dringen voor jouw gevoel jouw huis binnen, komen in jouw vertrouwde, veilige omgeving. Zij hebben je dossier gelezen en weten alles van je, maar voor jou zijn zij één grote onbekende. [...] Op een kleinere groep is dit heel anders en kun je een veel betere band opbouwen.’* Bovendien ervaren jongeren de langdurige aanwezigheid (diensten) van medewerkers als positief. Het voelt daardoor aan alsof de professionals er óók wonen, net als zij, en niet dat ze diensten draaien. Een jongere: *‘Op andere groepen draaiden begeleiders diensten van acht uur, en dan gingen ze weg. Het voelt of ze je achterlaten. Zij kunnen komen en gaan, maar jij moet blijven zitten. Dat is hier heel anders. Je zit er nog steeds, maar door de lange diensten zit de begeleider er ook nog, ze laten je niet alleen.’* Een aantal jeugdigen – met name de jongere kinderen (2 van de 9) – leek echter wat onverschilliger over hun begeleiders. Ze geven aan de begeleiding oké te vinden. Daarnaast was er één jongere die een minder goede band had met zijn begeleiders, omdat hij het gevoel had dat zij hem te weinig vertrouwden en hem te strikt aan de regels hielden.

Een ander voordeel van een kleiner aantal begeleiders, zo vertelden jongeren én professionals, is dat er gemakkelijker afgestemd en doorgepakt kan worden op verzoeken die jongeren hebben. De begeleider heeft meer gezag, is beter bereikbaar en kan sneller wat regelen, waardoor jongeren niet de teamvergadering hoeven af te wachten voordat keuzes gemaakt worden. Jongeren vinden het ook fijn dat ze niet steeds hun verhaal aan zo veel begeleiders hoeven te vertellen, wat bij grotere groepen wel het geval was: *‘Als je bijvoorbeeld een fout gemaakt had, moest je dat twaalf keer uitleggen, en kreeg je van twaalf mensen te horen dat je iets niet goed gedaan had.’*

Van professionals wordt verwacht dat zij met ‘hart en passie’ een werkrelatie met de jongeren opbouwen, hetgeen gedegen reflectie op het hanteren van ‘afstand en nabijheid’ nodig maakt, aldus een van de coördinatoren. In alle gesprekken met professionals kwam naar voren dat ze hart hebben voor de jongeren en hun een warm en liefdevol thuis willen bieden. Een professional: *‘Ik kan wel namens het hele team spreken dat dit ons tweede huis is.’* Professionals verschillen hierover echter wel van mening. Bij sommigen eet de partner of vrienden geregeld mee (*‘het werk is een leefwijze’*), terwijl anderen het werk beschouwen als *‘een dienst draaien’*. Deze laatste groep gaf ook aan dat deze werkopvatting een bewuste keuze is, omdat zij zich anders te veel aan de jongeren zouden hechten. Andere professionals zijn hier minder bang voor en zien het als roeping om een vertrou-

wensband met het kind aan te gaan: *‘Het werken op een kleinschalige voorziening vraagt van je dat je toch een beetje van de jongeren gaat houden, dat je hun leuke kanten blijft zien.’*

Relaties jongeren onderling

De meeste jongeren vonden dat een kleine groep meer mogelijkheden bood om een goede band met groepsgenoten op te bouwen. Ze voelden zich veiliger om elkaar aan te spreken als iemand negatief gedrag vertoonde. Een jongere: *‘Roddels hebben minder kans, en je kunt eerlijk zijn over iets waar je je aan stoort. Daarnaast zijn er minder wisselingen van jongeren waardoor je minder snel een “achterblijf-gevoel” krijgt en je jezelf meer openstelt voor anderen op de groep.’* Jongeren gaven aan dat ze in hun huidige kleinschalige woonsituatie eerder voor een groepsgeenoot opkomen dan in grotere groepen. Sommigen maakten zelfs een vergelijking met een broer/zusrelatie; een relatie waarin je ook ruzie durft te maken, maar die in de basis goed is. Een aantal jongeren hield zich minder bezig met anderen op de groep. Juist doordat de groepen kleiner zijn, zijn er wat minder mogelijke ‘aansluitingskandidaten’ en kunnen jongeren sneller hun eigen plan trekken.

Knelpunten

In de praktijk deed zich de afgelopen jaren een aantal knelpunten voor. De diensten van medewerkers varieerden van 24 tot 72 uren per dienst. Men wisselde elkaar hierin af, wat betekende dat een medewerker gedurende de dienst alleen op de groep stond. Dit zijn lange, intensieve diensten, waarbinnen het voor een medewerker nodig is om ontspanmomenten te hebben. De tijd dat jongeren naar school gaan, zou de vrije tijd van de medewerker zijn om te ontspannen en een moment voor zichzelf te hebben, bijvoorbeeld om te gaan sporten. Echter, jongeren bleken niet elke dag naar school te gaan, waardoor de professionals gedurende schooltijden geen tijd voor zichzelf hadden. Scholen bleken jongeren met dergelijke gedragsproblematiek onvoldoende passend onderwijs te kunnen bieden. Een professional: *‘Het kwam nogal eens voor dat net als de laatste jongere eindelijk naar school was, de eerste dan alweer terugkwam omdat hij van school was gestuurd.’* De onmogelijkheid voor professionals om zich tijdens schooltijden te kunnen ontspannen in de sportschool of boodschappen te doen, leidde al snel tot verhoging van de werkdruk. Een tweede knelpunt bleek het vinden van voldoende gekwalificeerd personeel dat bereid was langdurende diensten op de groep aanwezig te zijn. De kleinschalige groepen worden zo vormgegeven dat er een huiselijke situatie geboden wordt (stabiliteit qua opvoeders), maar buiten het eigen gezin (in tegenstelling tot pleeggezinnen en gezinshuizen). Doordat er met een beperkt team gewerkt wordt (3 à 4 professionals per groep) in combinatie met de lange diensten (24 tot 72 uren), vonden medewerkers het lastig om de balans te bewaren tussen hun werk op de groep en hun privéleven. Hierdoor was er een groot verloop in

medewerkers en was het ook lastig om nieuwe medewerkers te vinden. Ten derde hadden beide instellingen na enige tijd te maken met een hoog ziekteverzuim onder hun personeel; kennelijk was het werk, na aanvankelijk enthousiasme, op de lange duur niet goed vol te houden door te hoge werkdruk. Door een combinatie van hierboven genoemde factoren noemden de professionals het werk in kleinschalige groepen zwaar en werk waar je een sterke persoonlijke motivatie voor nodig hebt. *‘Het is eerder “a way of life” voor enkele jaren dan strikt werk of een dienst’*, gaf een van de coördinatoren aan. *‘Ook het thuisfront van de professionals moet dit werk ondersteunen, anders is het niet vol te houden.’*

Discussie

Het doel van de huidige studie was om de eerste ervaringen met kleinschalige groepen binnen de residentiële jeugdhulp in kaart te brengen. Net als in het justitiële jeugdveld (Souverein et al. 2018) laten de eerste resultaten zien dat kleinschalige groepen een veelbelovend aanbod zijn voor een zeer complexe en heterogene doelgroep in de residentiële jeugdhulp. De potentieel werkzame elementen die naar voren kwamen zijn: 1) er is meer ruimte voor het opbouwen van een vertrouwensband tussen professionals en jongeren en tussen jongeren onderling, 2) de afstemming tussen professionals en met jongeren verloopt beter en soepeler, 3) jongeren en professionals ervaren meer veiligheid en rust op de groep, 4) er zijn meer mogelijkheden tot normaliseren, en 5) er is sprake van een positiever leefklimaat. Deze voordelen leiden ertoe dat er meer ruimte is voor maatwerk en een individuele benadering, in plaats van een groepsbenadering zoals op grotere groepen. Ondanks de positieve ervaringen is het momenteel een grote uitdaging om de kleinschalige groepen op een voor professionals gezonde, en voor de organisatie betaalbare, manier vorm te geven. Hoewel het idee achter de kleinschalige groepen is om stabiliteit en rust te bieden aan de jongeren door continuïteit in opvoeders (zo min mogelijk gezichten), blijkt dat er spanning is tussen dit streven en de haalbaarheid, kwetsbaarheid en betaalbaarheid ervan. Er is in de praktijk een hoog ziekteverzuim, en er zijn veel stress- en burn-outverschijnselen, omdat het werk als te zwaar wordt ervaren. Bij ziekte is er direct een probleem en worden meestal invallers ingeschakeld, wat onwenselijk is voor de kwaliteit van de geboden zorg. Om deze reden zijn beide deelnemende instellingen gestart met een vaste pool van professionals (2 per groep) die de overige diensten opvullen en invallen bij ziekte. Op deze manier kan er continuïteit worden geboden aan jongeren, blijft het aantal gezichten beperkt en wordt de vormgeving minder kwetsbaar bij uitval. Een andere oplossing aangedragen door professionals, ook om met elkaar in gesprek te blijven en de zorg rondom jongeren consistent vorm te geven, is om de teams te versterken met trainingen over veerkracht, teamdagen, teambuilding, intervisiebijeenkomsten vanuit de presentiebenadering (*Communities of Practice*) en het gezamenlijk ondernemen van ontspannende activiteiten. Andere oplossingen die worden aangedragen door de professionals zijn langere pauzes, meer vakanties en een beter salaris.

Een tweede knelpunt zit in de zoektocht naar een goede match tussen de jongeren onderling en tussen jongeren en professionals. Er zijn enkele ervaringen met jongeren die intensievere zorg nodig hadden dan geboden kon worden op de kleinschalige groepen; veelal vertoonden zij een forse mate van agressie. Dit had impact op de gevoelens van onveiligheid bij de andere jongeren, maar ook bij de professionals, die doorgaans alleen aanwezig zijn op de groep, waardoor een overplaatsing volgde. Dit wijst opnieuw op de kwetsbaarheid van de professional, maar ook op die van de jongeren. De komende jaren zal door ervaring duidelijk moeten worden welke combinaties van jongeren en professionals goed werkbaar zijn, en hoe passende zorg geboden kan worden aan jongeren die intensievere begeleiding nodig hebben, zonder dat deze worden overgeplaatst. Hierbij valt te denken aan een-op-eenbegeleiding. Door het ontbreken van een goede vervolgplek bleven deze jongeren daarnaast nu nog te lang op de groep, wat ook gevolgen had voor de veiligheid en gezondheid van professionals en de andere jongeren, maar ook van de betreffende jongere zelf.

Een derde knelpunt is het ontbreken van een goede aansluiting van het onderwijs. Kleinschalige groepen die op een terrein van een instelling zijn vormgegeven, hebben meer mogelijkheden om dit probleem aan te pakken door bijvoorbeeld de inzet van een onderwijs-‘achtervang’, wat wil zeggen dat er een speciaal team is dat uitvallers in het onderwijs opvangt, zodat ze niet naar de groep hoeven. Voor groepen in de wijk is dit een grotere uitdaging, omdat zij met verschillende scholen te maken hebben. Momenteel worden hier oplossingen voor gezocht binnen ‘passend onderwijs’ door nauwere samenwerking met het plaatselijke Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs. Daarnaast blijkt uit voorbeelden van School2Care (Pronk 2015) dat onderwijs en hulpverlening elkaar beter begrijpen en er minder afstemmingsproblemen zijn als zij nauwer samenwerken.

Beperkingen

Het huidige onderzoek biedt diverse aanknopingspunten voor verbetering van de vormgeving en de kwaliteit van de jeugdhulp in kleinschalige groepen, maar heeft ook enkele beperkingen. De ervaringen van ouders zijn in het huidige onderzoek niet meegenomen. Een van de professionals gaf aan dat het contact met ouders in een kleinschalige groep makkelijker is, omdat er vaste professionals zijn en een beperkt aantal kinderen. In een vervolgonderzoek dienen ouders te worden betrokken.

De tweede beperking is dat de onderzoeksgroep in het huidige onderzoek nog relatief klein is, doordat er nog weinig kleinschalige groepen bestaan in Nederland. De komende jaren zal dit aantal naar verwachting worden uitgebreid, wat diepgaander en meer kwantitatief onderzoek bij een grotere onderzoeksgroep mogelijk maakt. Hierbij kan dan ook een vergelijking worden gemaakt tussen de doelgroep van kleinschalige groepen en die van reguliere open en gesloten behandelgroepen. Het advies is om hierin landelijk samen op te trekken, zodat de instellingen van elkaar kunnen leren.

Aanbevelingen

Samenvattend kan worden gesteld dat het aanbod van kleinschalige groepen een veelbelovende vorm van jeugdhulp is voor jongeren met zeer complexe problematiek, doordat er meer mogelijkheden zijn voor het bieden van veiligheid en het vormgeven van een goed pedagogisch basisklimaat. Naar aanleiding van deze eerste verkenning wordt aanbevolen om diversiteit in problematiek aan te brengen binnen de groepen en aandacht te hebben voor de professionals door coaching en intervisie, teambuilding en een vaste invalpool. Teams van kleinschalige groepen lijken het best te kunnen bestaan uit professionals van diverse leeftijden en met zowel werk- als levenservaring. Ten slotte is aandacht voor aansluiting van het onderwijs op jongeren met complexe problematiek van groot belang voor goede kwaliteit van jeugdhulp.

Literatuur

- Afari, N., Ahumada, S. M., Wright, L. J., Mostoufi, S. M. S., Golnari, G., Reis, V., & Cuneo, J. G. (2014). Psychological trauma and functional somatic syndromes: a systematic review and meta-analysis. *Psychosomatic Medicine*, 76, 2–11.
- Baart, A. J. (2014). *Een theorie van de presentie*. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Baat, M. de, & Berger, M. (2018). *Hoe begeleid je kinderen en jongeren met complex trauma in gezinsvervangende woonsituaties? Handvatten voor jeugdprofessionals en pleeg- en gezinshuisouders*. Utrecht: NJi.
- Bailey, K. A. (2002). The role of the physical environment for children in residential care. *Residential Treatment For Children & Youth*, 20, 15–27.
- Bakermans-Kranenburg, M. J., IJzendoorn, M. H. van, & Juffer, F. (2003). Less is more: meta-analyses of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological bulletin*, 129, 195.
- Bartelink, C., & Baat, M. de (2013). *Ook in de jeugdzorg kan een kind veilig hechten*. Utrecht: NJi.
- Bastiaanssen, I., Kerkhof, L., & Addink, A. (2019). *Speerpunten voor residentiele jeugdhulp: verbindend werken met kinderen en gezinnen*. Utrecht: NJi.
- Beauchaine, T. P., & Thayer, J. F. (2015). Heart rate variability as a transdiagnostic biomarker of psychopathology. *International Journal of Psychophysiology*, 98, 338–350.
- Berridge, D. (2002). Residential care. In D. McNeish, T. Newman & H. Roberts (red.), *What works for children? Effective services for children and families* (pag. 83–104). Maidenhead: Open University Press.
- Boendermaker, L., Rooijen, K. van, Berg, T., & Bartelink, C. (2013). *Residentiele jeugdzorg: wat werkt?* Utrecht: NJi.
- Boris, N. W., & Zeanah, C. H. (2005). Practice parameter for the assessment and treatment of children and adolescents with reactive attachment disorder of infancy and early childhood. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 44(11), 1206–1219.
- Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ) (2019). *De best passende zorg voor kwetsbare jongeren*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.
- Carr, C. P., Martins, C. M., Stringel, A. M., Lemgruber, V. B., & Juruena, M. F. (2013). The role of early life stress in adult psychiatric disorders: a systematic review according to childhood trauma subtypes. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 201, 1007–1020.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2019). *Jeugdhulp 2018*. Den Haag: CBS.
- Collin-Vézina, D., Coleman, K., Milne, L., Sell, J., & Daigneault, I. (2011). Trauma experiences, maltreatment-related impairments, and resilience among child welfare/youth in residential care. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 9, 577–589.
- Coppens, L., & Kregten, C. van (2018). *Zorgen voor getraumatiseerde kinderen: een training voor opvoeders van kinderen met complex trauma*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

- Cyr, C., Euser, E. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & IJzendoorn, M. H. van (2010). Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: a series of meta-analyses. *Development and Psychopathology*, 22, 87–108.
- Dresen, C., Domburgh, L. van, Harder, A., Knorth, E., Kranenburg, M., Nijhof, K. S., & Vermaes, I. (2017). *Jeugdzorg met een plus. Wat we wel en nog niet weten over de meest intensieve vorm van jeugdhulp*. Apeldoorn: Garant.
- Finkelstein, M., Wamsley, M., Currie, D., & Miranda, D. (2004). *Youth who chronically AWOL from foster care: why they run, where they go, and what can be done*. New York: Vera Institute of Justice.
- Harder, A. T., Knorth, E. J., Zandberg, T., & Tils, J. (2006). *Residentiële jeugdzorg in beeld: een overzichtsstudie naar de doelgroep, werkwijzen en uitkomsten*. Amsterdam: SWP.
- Helm, P. van der, Beunk, L., Stams, G. J., & Laan, P. van der (2014). The relationship between detention length, living group climate, coping, and treatment motivation among juvenile delinquents in a youth correctional facility. *The Prison Journal*, 94, 260–275.
- Jeugdzorg Nederland (2017). *Monitor JeugdzorgPlus: landelijke rapportage*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.
- Jongepier, N., Struijk, M., & Helm, G. H. P. van der (2010). Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Jeugd en Co Kennis*, 4, 9–18.
- Juffer, F. (2010). *Beslissingen over jongeren in problematische opvoedingssituaties. Inzichten uit gehechtheidsonderzoek*. Research Memoranda, 6.
- Konijn, C., & Steege, M. van der (2013). *Een beter aanbod voor langdurend uithuisgeplaatste jongeren*. Jeugdkennis, 7.
- Lange, M. de, Dam, C. van, Dresen, C., Geurts, E., & Knorth, E. J. (2011). Doorgaande zorg na JeugdzorgPlus: effectieve zorg voor jongeren met ernstige gedragsproblemen. *Jeugd en co. Kennis*, 5, 8–18.
- Leenarts, L. (2015). *Interpersonal trauma in youths in compulsory residential care: assessment and treatment*. Doctoral dissertation. Enschede: Ipskamp B.V.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual review of psychology*, 52, 397–422.
- Meins, E. (2013). Sensitive attunement to infants' internal states: operationalizing the construct of mind-mindedness. *Attachment & Human Development*, 15(5-6), 524–544.
- Miert, V. van, Dekker, A., Helm, G. H. P. van der, & Stams, G. J. J. M. (2015). *Manual living group working climate inventory: manual*. Lieden: Hogeschool Leiden.
- Ministerie van VWS (2018). *Actieprogramma Zorg voor de jeugd*. Den Haag: Ministerie van VWS.
- Nijman, H., Bowers, L., Oud, N., & Jansen, G. (2005). Psychiatric nurses' experiences with inpatient aggression. *Aggressive Behavior*, 31(3), 217–227.
- Prismant (2018). *Verkenning arbeidsmarkt jeugdsector*. Utrecht: Prismant.
- Pronk, S. (2015). *Program description School2Care (Dutch)*. Amsterdam: Altra Onderwijs & Jeugdhulp.
- Richards, K., Campenni, C. E., & Muse-Burke, D. (2010). Self-care and well-being in mental health professionals: the mediating effects of self-awareness and mindfulness. *Journal of Mental Health Counseling*, 32, 247–264.
- Roest, J. J., Dekker, A. L., Miert, V. S. L. van, Valk, S. de, & Helm, P. van der (2016). *Group climate instrument: handleiding*. Leiden/Amsterdam: Hogeschool Leiden/Universiteit van Amsterdam.
- Souverein, F. A., Adriaanse, M., Beus, S. de, Wissen, N. van, Burg, A. van de, Domburgh, M. D. L. van, Popma, A., & Mulder, E. A. (2018). *Eindrapport: Monitor proeftuinen Verkenning Invulling Vrijheidsbeneming Justitiële Jeugd*. Zutphen: Academische Werkplaats Risicojeugd.
- Steege, M. van der, Wilde, E. J. de, Konijn, C., Holdorp, J., & Broekhoven, R. (2016). *Korter als het kan: onderzoek naar en experimenteren met verkorting van de verblijfsduur van jeugdigen die tijdelijk residentiële hulp nodig hebben* (interne rapportage). Amsterdam: Spirit.
- Struik, A. (2013). Slapende honden? Wakker maken!: behandeling van kinderen en adolescenten met vroegkinderlijk chronisch trauma. In C. Braet & S. Bögels (red.), *Protocollaire behandelingen voor kinderen en adolescenten met psychische klachten 2* (pag. 353–376). Amsterdam: Boom.
- Thomson, L., McArthur, M., Long, R., & Camilleri, P. (2005). *What works in residential care?* Watson: Institute of Child Protection Studies.
- Valk, S. de (2019). *Under pressure – repression in residential youth care*. Doctoral dissertation. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

- Vermaes, I.P., & Nijhof, K.S. (2014). Zijn jongeren in Jeugdzorgplus anders dan jongeren in de open residentiële jeugdzorg? *Orthopedagogiek: Onderzoek & Praktijk*, *53*, 33–46.
- VNG (2018). *Transformatieontwikkelvoorstel. Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd*. Den Haag: VNG.
- Ward, A. (2004). Towards a theory of the everyday: the ordinary and the special in daily living in residential care. *Child & Youth Care Forum*, *33*, 209–225.
- Weitkamp, K., Daniels, J.K., & Klasen, F. (2014). Psychometric properties of the questionnaire for secondary traumatization. *European Journal of Psychotraumatology*. <https://doi.org/10.3402/ejpt.v5.21875>.
- Welfare, H., & Hollin, C.R. (2012). Involvement in extreme violence and violence-related trauma: a review with relevance to young people in custody. *Legal and Criminological Psychology*, *17*, 89–104.

dr. Karin S. Nijhof is senior onderzoeker bij Pluryn en de Radboud Universiteit Nijmegen.

dr. Lydia Laninga-Wijnen is postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit Utrecht en de Rijkuniversiteit Groningen.

dr. Eva Mulder is projectleider van de Academische Werkplaats Risicojeugd en senior onderzoeker bij Amsterdam UMC, locatie VUmc.

dr. mr. Lieke van Domburgh is directeur Kwaliteit van Zorg bij Pluryn en senior onderzoeker bij Amsterdam UMC, locatie VUmc.

prof. dr. Arne Popma is hoogleraar, hoofd VUmc Kinder- en Jeugdpsychiatrie, kinder- en Jeugdpsychiater bij de Bascule, vakgroepsleider TOPGGZ afdeling Forensisch & Gedrag en voorzitter afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie NVvP.

drs. Carolien Konijn is senior onderzoeker bij Spirit.